

V I Lenin

Liberalism och demokrati

Trudovikernas konferens, som vi redan har talat om och några tidningar (bl a *Retj* av den 28 mars) rapporterat om, har speciell vikt med tanke på fastställandet av partiernas linje i hela valkampanjen till fjärde duman. Efter blocket mellan de moderata liberalerna (kadeterna och de "partilösa progressisterna") och efter arbetardemokratins beslut om sin valtaktik återstod det bara att trudovikerna "fastställde" sin linje för att bilden skulle bli fullständig.

Nu har *alla* klasser i det ryska samhället genom alla någorlunda seriösa och beaktansvärda politiska partier fastställt sin ståndpunkt i valkampanjen. Medan valen för de borgerliga partierna, särskilt då för dem som "stabil" inrättat sig i tredjejuniregimens byggnad, företrädesvis är ett tillfälle till intensifierad reklam, är valkampanjens huvuduppgift för arbetardemokratien, för marxisterna, att *klargöra* för folket vad som är de olika politiska partiernas *väsen*, *vem* som går in *för vad*, vilka verkliga, vitala intressen det ena eller andra partiet låter sig ledas av och vilka *klasser* i samhället som döljer sig bakom den ena eller andra skylten.

Från denna ståndpunkt blir vi tvungna att *vid flera tillfällen* uppehålla oss vid trudovikernas konferens och i arbetarklassens intresse måste vi ägna särskild uppmärksamhet just åt den nu nämnda principiella frågan. Både de svarta hundradenas, högerns, partier och *liberalerna* (kadeterna) förtiger helt denna fråga eller förvränger på tusen vis sättet att ställa och avgöra den.

Detta görs inte på grund av oförstånd eller ond avsikt hos enskilda personer utan därför att godsägarnas och bourgeoisins *klassintressen tvingar* dem att förvränga bonde- och arbetarpartiernas väsen.

Trudovikerna, som huvudsakligen är ett bondeparti, är för sin del inte intresserade av att t ex frågan om på vilket sätt liberalismen skiljer sig från demokratin förtigs, men de avgör den på fel sätt. Utgår man från bonden, dvs småägaren, kan den inte heller avgöras rätt; endast om man utgår från lönarbetaren är denna fråga *avgjord* – detta bevisas inte bara. av teorin, vetenskapen, utan också av alla europeiska länders *erfarenheter*, av de europeiska partiernas hela ekonomiska och politiska historia särskilt under 1800-talet.

Betrakta exempelvis vad liberalerna säger om trudovikerna och vad trudovikerna säger om sig själva. Den liberala *Retj*, kadetpartiets huvudorgan, säger att trudovikerna mest av alla drabbats av ändringen i vallagen av den 3 juni 1907, att deras taktik "inte kan skilja sig något nämnvärt" från kadeternas taktik, ty kadeterna, ser ni, kan "upprepa" och upprepar nästan allt trudovikerna sagt. "Slutligen kan", skriver *Retj*, "valöverenskommelser med trudovikerna visa sig nödvändiga bara på enskilda och ytterst få platser."

Tänk er in i denna bedömning och ni skall se, att så bedöms saken av en liberal borgare, som lagen av den 3 juni trängde undan från hans ledande ställning (vilken han hade enligt lagen av 11 december 1905) men samtidigt gav honom en aktningvärd oppositionsplats, *avskild* från demokratin. Ni har ingen betydelse för oss, herrar trudoviker, och vi räknar inte på allvar med er, det är den verkliga innebörden i *Retjs* uttalande. Varför ingen betydelse? Därför att lagen av den 3 juni har gjort er maktlösa i valen.

För varje demokrat och i synnerhet för varje arbetare är inte de partier viktiga, som har monopol eller privilegier enligt den givna vallagen, utan de som representerar de breda

massorna av befolkningen, särskilt den arbetande och utsugna befolkningen. Men lagen av den 3 juni *försvarade* den liberale borgaren just mot dessa massor och därför har dessa massor ingen betydelse för honom. De liberala advokaterna och journalisterna vill ha platser i duman, den liberale borgaren vill dela makten med purisjkevitjarna, det är vad de verkligen vill. Men att bondemassorna skall utveckla ett självständigt politiskt tänkande, att de skall utveckla en egen verksamhet som klass är för liberalen inte bara onödigt, utan rentav farligt. Liberalen vill ha väljare, liberalerna vill ha en hop som tror på dem och följer dem (för att tvinga purisjkevitjarna att maka åt sig), men liberalen fruktar hopens politiska självständighet.

Varför fruktar han då inte trudovikerna, vilka som ”självständigt” parti, vilket står bönderna, dvs den väldiga majoriteten av befolkningen nära, representerar *inte* liberalismen utan den borgerliga demokratin? Just därför att trudovikerna är demokrater, som i sitt förhållande till liberalerna *inte* är *tillräckligt* självständiga och som *saknar förmåga* att kämpa med liberalerna om inflytandet över massorna! Man måste uppehålla sig vid denna ytterst viktiga fråga i den nutida politiken i Ryssland hundratals och åter hundratals gånger, om man tar denna politik allvarligt, samvetsgrant, principiellt och inte likt en charlatan (eller en liberal, vilket är samma sak) uppfattar den som mandatjakt. Så länge en politisk omdaning av Ryssland i demokratisk riktning förblir epokens historiska uppgift i landet, så länge kommer *hela kärnan* i frågan om denna omdaning ofrånkomligen att vara, att *mycket* breda, bredast möjliga massor av befolkningen skall bli medvetna demokrater, dvs helt bestämda, konsekventa och beslutsamma motståndare till all liberal snävhet, inskränkthet, halvhet och feghet. Och den arbetare, som inte har förstått att det inte går att konsekvent kämpa för löneslaveriets avskaffande *utan* att göra denna vår tids politiska uppgift till sin egen och omsätta den i handling, är ännu ingen medveten arbetare.

När liberalerna, kadeterna, säger att deras ”taktik” inte skiljer sig ”något nämnvärt” från trudovikernas, är detta den mest flagranta okunnighet eller den mest skamlösa lögn. Varje sida i Rysslands politiska historia under det senaste decenniet innehåller hundratals och tusentals dementier av denna lögn. Rysslands modernaste historia visar oss genom våra ryska *erfarenheter*, att skillnaden mellan liberalism och bondedemokrati är oändligt djupare än alla frågor om ”taktiken”, ty denna skillnad har alltid och undantagslöst kommit i dagen under de senaste, exempelvis åtta åren trots att händelseutvecklingen vid flera tillfällen gett upphov till de tväroraste vändningar i ”taktiken”; denna skillnad ligger ojämförligt djupare än alla ”program”, ty programmen uttrycker endast vad de avancerade representanterna för en klass *tänker* om dess uppgifter och dess ställning. Det är inte avancerade individers uppfattningar utan miljonmassornas handlingar som har visat oss den fundamentala skillnaden mellan å ena sidan den liberala bourgeoisins *nutida* ekonomiska och politiska ställning och de borgerligt demokratiska böndernas å den andra. Härav kommer sig den fundamentala skillnaden mellan deras *klassintressen* beträffande de ”kommenderande krafterna” i dagens Ryssland. Härav kommer sig den fundamentala skillnaden i alla utgångspunkter och i hela omfattningen av den politiska aktiviteten.

För både liberalen och trudoviken kan det tyckas, att de är politiska meningsfränder, ty båda är ”emot Purisjkevitj”. Men om ni går en smula djupare, från dessa politikernas *uppfattningar* till massornas *klassläge*, så skall ni få se, att den liberala bourgeoisin i livet delar de politiska privilegierna med purisjkevitjarna och att de *endast* tvistar om huruvida purisjkevitjarna skall ha två tredjedelar av dessa privilegier och miljukovarna endast en tredjedel eller tvärtom. Se på ”livet”, se på de nutida ryska böndernas ekonomiska ställning som ett skikt av småägare inom lantbruket, och ni finner att det inte alls är fråga om delning av politiska privilegier, inte

alls om politiska privilegier utan att även ordet ”livet” här måste sättas inom citationstecken, ty purisjkevitjarnas själva existens betyder *hungerdöd* för miljoner sådana ägare.

I det nutida Ryssland finns det två slags bourgeoisier. Den ena är ett mycket snävt skikt av mogna och övermogna kapitalister, som i oktiabristens och kadetens gestalt *i praktiken* är sysselsatta med att dela den nuvarande politiska makten, de nuvarande politiska privilegierna mellan sig och purisjkevitjarna. Ordet ”nuvarande” måste uppfattas ganska brett, så att det t ex omfattar både de privilegier, som idag skyddas av lagen av den 3 juni 1907, och de som igår skyddades av lagen av den 11 december 1905.

Den andra bourgeoisin är ett mycket brett skikt av små och delvis medelstora ägare, som ännu är helt omogna men energiskt strävar efter att mogna. De är till största delen bönder, *som i praktiken* inte alls har att lösa frågan om privilegierna i den nuvarande epoken av Rysslands historiska liv utan frågan om hur de skall undgå att dö av hunger *på grund av* purisjkevitjarna. Men detta är just den fråga som gäller själva grundvalarna för purisjkevitjarnas makt överhuvudtaget, källorna till all slags makt för purisjkevitjarna.

Rysslands politiska frigörelse är heltigenom en historia om kampen mellan den första och den andra borgerliga tendensen. Bakom de tusentals och åter tusentals vackra orden om frihet och jämlikhet, om ”utjämnande” jordfördelning och ”narodism” ligger kampen mellan dessa borgerliga tendenser. Kampen kommer oundvikligen att resultera i ett alltigenom borgerligt Ryssland, helt eller övervägande målat i en av dessa två ”färger”. Det är klart, att denna kamp ingalunda är betydelselös för lönarbetaren utan tvärtom; ifall han är medveten, ingriper han på det mest energiska sätt i den och strävar efter att få bonden att följa honom och inte liberalen.

Just detta ligger också bakom de frågor, som trudovikernas konferens inte kunde undgå att beröra. Dessa frågor skall vi behandla utförligt i kommande artiklar. Nu skall vi bara kort sammanfatta det sagda. Frågan om trudovikerna och kadeterna är en av de viktigaste frågorna för Rysslands hela politiska frigörelse. Inget är banalare än att reducera denna fråga till en fråga om de ena eller andra partiernas ”styrka” i tredjejunsystemet, om hur ”välberäknade” de ena eller andra överenskommelserna i valen enligt detta system är. Tvärtom kan delfrågan om överenskommelser, den andra valomgången osv lösas riktigt ur lönarbetarens synvinkel endast ifall man förstått vilka klassrötter det ena eller andra partiet, de borgerliga demokraterna (trudovikerna) och de borgerliga liberalerna (kadeterna, ”progressisterna” osv), har.

II

Trudovikernas konferens ställde en hel rad mycket intressanta och lärrika politiska frågor. Det föreligger nu en utmärkt kommentar till dess beslut, nämligen herr V Vodovozovs artikel om ”Trudovikgruppens valprogram” i nr 13 av den i Petersburg utkommande veckotidskriften *Zaprosy Zjizni*, som utges under mycket nära medverkan av herrarna Kovalevskij och Blank. ”Utmärkt” är herr Vodovozovs kommentar naturligtvis inte med våra ögon sett, utan därför att han riktigt återger trudovikernas åsikter och strävanden. Var och en, som intresserar sig för betydelsen av de demokratiska samhällskrafterna i Ryssland, måste ägna största uppmärksamhet åt herr Vodovozovs artikel.

”Trudovikgruppen utgår”, skriver han, ”från övertygelsen, att böndernas, arbetarklassens och de arbetande intellektuellas intressen i nuvarande historiska läge ingalunda är motsatta varandra utan i stället nästan identiska; därför skulle ett enda parti helt kunna tillgodose dessa tre samhällsklassens intressen. Men på grund av de historiska betingelserna har arbetarklassen funnit sin representation i det socialdemokratiska partiet och därför måste trudovikgruppen naturligtvis huvudsakligen bli

böndernas politiska representant. Detta har den också blivit.”

Här ser vi genast det grundläggande misstag, som delas av alla narodniker, inklusive dem som står längst ”till vänster”. De utgår från en ”övertygelse”, vilken strider mot den ekonomiska vetenskapens alla lagar och alla erfarenheter hos de länder, som har genomgått epoker liknande den nuvarande epoken i Ryssland. De fortsätter att hålla fast vid dessa ”övertygelser” även när den ryska historiens erfarenheter tvingar dem att erkänna, att dessa övertygelser också i vårt land vederläggs av händelseutvecklingen.

Trudovikernas andra sats slår ihjäl den första. Ifall ett enda parti kan tillgodose både arbetarklassens och böndernas intressen, vad skulle då ha gett upphov till ett särskilt parti för arbetarklassen? Men eftersom det skapades och konsoliderades under en särskilt viktig, särskilt kritisk period i den ryska historien (1905) och emedan t o m trudovikerna måste tillstå, att arbetarklassen ”funnit” sitt parti ”på grund av de historiska betingelserna”, så betyder det att trudovikernas ”övertygelser” vederlagts, ”på grund av de historiska betingelserna”.

När trudovikerna *visat sig vara* ett bondeparti, fast de enligt sina övertygelser inte bör vara enbart ett bondeparti, innebär det, att deras övertygelser är oriktiga, att de är en illusion. Denna illusion är precis densamma som den illusion som förekom hos alla borgerligt demokratiska partier i Europa under kampen mot feodalismen och absolutismen. I en eller annan form dominerade idén om ”utanför klasserna stående partier”, men ”på grund av de historiska betingelserna” vederlades denna idé och krossades denna illusion ständigt. Försök eller krampaktiga ansträngningar att innefatta olika klasser i ”ett enda parti” är utmärkande just för den borgerliga demokratismen under den epok, då den borde ha sett sin huvudfiende i det förflutna och inte i framtiden, sett den i feodaltherrarna och inte i proletariatet.

Anspråken på att ”omfatta” olika klasser gör trudovikerna besläktade med kadeterna: också de vill vara ett parti som står *utanför klasserna*, också de försäkrar, att arbetarklassens, böndernas och de arbetande intellektuellas ”intressen är nästan identiska”. Också herrarna Maklakov uppfattar de som arbetande intellektuella! Den medvetne arbetaren kommer alltid att bekämpa all slags idéer om utanför klasserna stående partier, all slags försök att skyla över klassklyftan mellan lönarbetarna och småägarna.

Men medan likheten mellan trudovikerna och kadeterna är den, att båda delar de borgerliga fördomarna om att det går att smälta samman de olika klasserna, så ligger skillnaden mellan dem i *till vilken klass* händelseutvecklingen drar det ena eller andra partiet i strid med dess önsknings, ibland i strid med insikten hos några av dess medlemmar. Historien har lärt trudovikerna att hålla sig närmare sanningen, att säga att de är ett bondeparti. Kadeterna fortsätter att kalla sig demokrater, fast de i verkligheten är kontrarevolutionära liberaler.

Tyvärr erkänner trudovikerna långtifrån klart och tydligt denna sista sanning, de gör det så otydligt att det överhuvudtaget *saknas* en karakteristik av kadeterna i de officiella besluten från deras konferens. I de officiella besluten talas endast om överenskommelser ”i första hand med socialdemokraterna och sedan med kadeterna”. Det är inte nog. Frågan om valöverenskommelser kan lösas riktigt, konsekvent och principiellt *först* då det blivit fullt klart vilken klassnatur de partier som sluter överenskommelser har, vad som är den viktigaste divergensen mellan dem och i vilka avseenden deras intressen temporärt sammanfaller.

Om detta talas det endast i herr Vodovozovs kommentar. När Retj noterade och diskuterade hans artikel, sökte den helt *dölja* för läsarna *just dessa* punkter. Vi tror, att det är vår plikt att uppmärksamt dröja vid dessa punkter.

”Trudovikgruppen är”, skriver herr Vodovozov, ”väl medveten om att den nuvarande regimen i Ryssland är en absolutismens och godtyckets regim, och därför har den bestämt fördömt alla framträdanden, varmed kadetpartiet velat kungöra urbi et orbi¹ att det existerar en konstitutionell regim i Ryssland, och intagit en negativ hållning till de högtidliga mottagningar, som getts för representanter för det brittiska och det franska parlamentet i syfte att demonstrera den ryska konstitutionalismen. Trudovikgruppen har aldrig betvivlat, att endast en radikal och djupgående omvälvning i hela det statliga och sociala systemet kan föra ut Ryssland på en riktig och sund utvecklingsväg; därför har den sympatiserat med alla yttringar av denna övertygelse i vårt samhällsliv. Just denna övertygelse har orsakat den djupa klyftan mellan den och kadetpartiet ...” Och något längre fram upprepas samma tanke om ”kadeternas fredliga evolutionism och kadeternas genom denna evolutionism skapade taktik”, ”som gjort att trudovikerna alltid stått längre från kadeterna än från socialdemokraterna”.

Det är begripligt varför kadeternas *Retj* måste vinnlägga sig om att dölja detta resonemang för sina läsare. Här har önskan att dra en gräns mellan demokrati och liberalism fått ett klart uttryck. Det finns otvivelaktigt en gräns, men fastän herr Vodovozov talar om ”den djupa klyftan”, är hans uppfattning om denna gräns inte så värst djup. Enligt honom är skillnaden egentligen taktisk och ligger i bedömningen av situationen: trudovikerna är för en radikal omvälvning, kadeterna är fredliga evolutionister; trudovikerna anser, att vi har ett absolutistiskt system medan kadeterna anser att det, gud ske pris, finns en konstitution. En dylik skillnad är möjlig mellan högerflygeln och vänsterflygeln inom en och samma klass!

Är detta hela skillnaden mellan trudovikerna och kadeterna? Har inte herr Vodovozov själv erkänt, att trudovikerna är ett bondeparti? Finns det inte i böndernas *klassläge* drag, som åtminstone beträffande Purisjkevitj och purisjkevitjregimen skiljer dem från den liberala bourgeoisins ställning?

Om dessa drag inte finns, så existerar det ingen djup skillnad mellan trudovikerna och kadeterna ens i deras inställning till feodalism och absolutism. Om de finns, så måste just skillnaden i *klassintressen* skjutas i förgrunden och inte skillnaden i ”åsikter” om absolutism och konstitution eller om fredlig utveckling.

Trudovikerna vill vara radikalare än kadeterna. Det är mycket bra. Men deras radikalism skulle vara konsekventare och djupare, om de klart förstod den liberalmonarkistiska bourgeoisins klassväsen, om de i sin plattform talade rakt på sak om kadeternas kontrarevolutionära liberalism.

Det är därför som herr Vodovozov förgäves söker ”rättfärdiga sig” genom att hänvisa till yttre hinder, som enligt vad han säger gjorde att trudovikerna ”var tvungna att utforma en resolution, där de väsentligaste punkterna doldes bakom en för de flesta läsarna inte helt klar hänvisning till den för dem föga tillgängliga ‘plattformen för trudovikgruppen’”. För det första var trudovikerna inte tvungna att begränsa sig till en med sådana hinder omgärdad arena; genom att begränsa sig till denna arena avslöjar de, precis som våra likvidatorer, hur litet de skiljer sig från kadeterna. För det andra var det på vilken arena som helst alltigenom möjligt att formulera kadetliberalismens klassväsen och dess kontrarevolutionära natur.

Vi ser följaktligen, att trudovikernas vacklan mellan kadeterna och socialdemokraterna inte är någon tillfällighet utan ett resultat av de mycket djuprotade förhållanden, som bönderna måste leva under. Mellanställningen utanför den direkta kampen mellan borgaren och proletären ger

---

¹ För hela världen – *Red*

näring åt illusionen om ett utanför eller över klasserna stående parti. De allmänna borgerliga fördomar, som utmärker både stor- och småägaren, för trudovikerna och kadeterna närmare varandra. Detta gör att trudovikerna såsom borgerliga demokrater inte är tillräckligt konsekventa ens i sin kamp mot grundvalarna för purisjkevitjarnas makt.

Det är de medvetna arbetarnas uppgift att bidra till att svetsa samman en bondedemokrati, som är så litet som möjligt beroende av liberalerna och så litet som möjligt underkastad deras inflytande, en bondedemokrati som är så konsekvent och beslutsam som möjligt. De väldiga bondemassornas ställning är sådan, att de av herr Vodovozov formulerade strävandena efter "en radikal och djupgående omvälvning" har utomordentligt starka, vittförgrenade och djupgående rötter.

Zvezda nr 27 (63) och 32 (68), 8 resp. 19 april 1912.

V I Lenin, *Samlade skrifter*, 5:e ry uppl, b 21, s 237-246